

Göçün Doğasını Anlamak: Avrupa Birliği Ülkeleri İçin Bir Yakınsama Analizi

Sinan Erdogan¹

Özet

Göç olgusu; yüzlerce yıldır insan yaşamını ve iktisadi aktiviteleri doğrudan etkileyen bir olgu olmakla beraber göçün doğasını anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmaların sayısı ise oldukça kısıtlıdır. Bu çalışmada 27 Avrupa Birliği ülkesi için göçün dinamikleri, kulüp yakınsaması analizi vasıtasıyla 1960-2024 için araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre yakınsama eğilimi gösteren sekiz alt grup tespit edilmiştir. Elde edilen grupların dinamikleri incelendiğinde net göç hareketlerinde coğrafi koşullar ve iktisadi faktörlerin etkili olduğu ve benzer coğrafyada yer alan ve benzer iktisadi göstergelere sahip ülkelerin net göç hareketlerinin doğasının benzeştiği sonucu çıkarılabilir. Bu hususun göç yönetimi konusunda Avrupa Birliği ülkelerinde ortak iş birliği fırsatlarını doğurduğu ifade edilebilir.

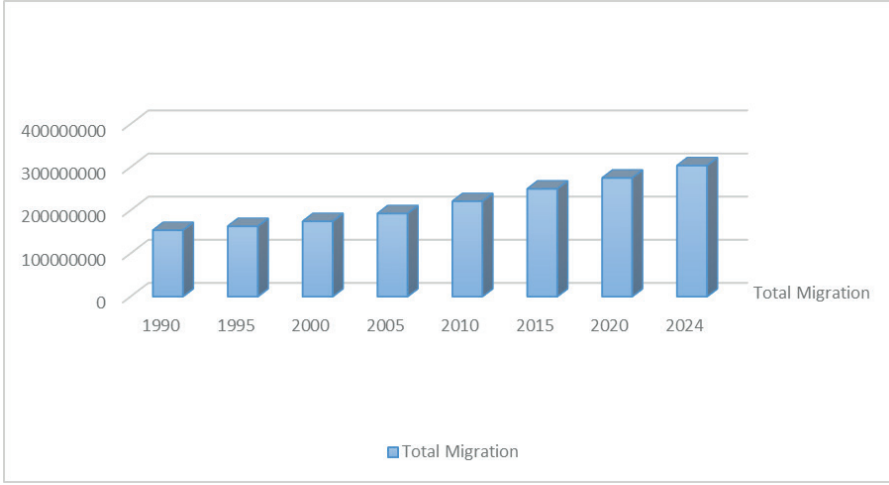
1. Giriş

Göç olgusu insan yaşamının doğal parçalarından birisi olup binlerce yıldır hem tarihsel akışı hem de coğrafyayı şekillendiren hususların başında gelmektedir. Uluslararası Göç Örgütü'nün (2025) 2024 yılı için yayınladığı verilere göre, uluslararası göç hareketlerinin parçası olan birey sayısı son 50 yıldır dramatik bir biçimde artmıştır. Bu bağlamda 1990 yılında doğduğu ülkeden farklı bir ülkede yaşayan birey sayısı yaklaşık 128 milyon dolaylarındayken bu rakam 2020 yılında 281 milyona yaklaşmıştır. Dolayısıyla sadece son 30 yıllık bir periyotta bu rakam üçe katlanmıştır. 2024 yılında ise bu rakam yaklaşık 304 milyon dolayına ulaşmıştır (United Nations, 2025). Dolayısıyla bu rakam toplam dünya nüfusunun yaklaşık %3,6'sına tekabül etmektedir. Göç olgusunun artan trendi, Şekil 1 yardımıyla daha iyi anlaşılabilir. Şekle göre uluslararası göçmen stoku trendinin eğimi,

1 Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İktisat Bölümü, Hatay/Türkiye. phderdogan@gmail.com

2005 sonrası önceki döneme kıyasla artmıştır. Bu husus global göçmen stokunda artış hızının yükseldiği sonucunu doğurmaktadır.

Şekil 1.1: Yıllara Göre Uluslararası Göç (Göçmen Stoku)

Kaynak: United Nations (2025)

Kimi zaman iktisadi ve politik, kimi zaman sosyal ve beşerî, kimi zaman ise coğrafi nedenlerle ortaya çıkan göç hareketleri konusunda genel bir tanım olmamakla beraber, göç olgusu en yalın haliyle bir ülke içi veya ülkeler arası insan hareketliliği olarak tanımlanabilir. Bu açıdan hedef bölge ve sınırlar itibariyle ele alındığında göç olgusu ülke içi ve uluslararası veya diğer bir deyişle ülke içi ve uluslararası göç olmak üzere ikili bir tasnif yapılabilir (Tsegay, 2023). Öte yandan göç kararının alınmasına etki eden sebepler itibariyle bir değerlendirme yapıldığında aile birleşmesi, ekonomik nedenler, politik ve sosyal nedenler, doğal afetler, iklim değişiklikleri, etnik ve dinsel gerilimler, içsel ve dışsal çatışmalar, eğitim, deneyimsel nedenler gibi çok daha geniş bir kavramsal geri plan öne çıkmaktadır (Luthra, Platt, ve Salamońska, 2016). İklim krizinin önümüzdeki yıllarda göç hareketlerinin başta gelen nedenlerinden birisi olacağı göz önüne alındığında, göç olgusunun önemi daha iyi anlaşılabilir. Nitekim Piguet (2022) orijin ülkede hava sıcaklıklarında %10'luk bir değişimin göç hareketlerini %3 artıracığı, bu rakamın da yaklaşık 150.000 kişiye tekabül ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca doğal afetlerin sayısında yaklaşık %10'luk bir artış ise göç hareketlerini yaklaşık %2 artırmaktadır. Bu hususlar göç olgusunun ilerleyen yıllarda politika yapımcıların gündeminde sıklıkla yer alacağına işaret etmektedir.

Göçe etki eden faktörler göçün itici ve çekici faktörleri olmak üzere iki ayrı başlıkta incelenebilir. Bu bağlamda göçün itici faktörleri göç edilen orijin ülke ile ilgiliyken göçün çekici faktörleri ise göçe ev sahipliği yapan, hedef ülke ile ilgili olup literatürde çekici faktörlerin gelişmiş ülkelere, itici faktörlerin ise az gelişmiş ülkelere özgü nitelikler olduğu sıklıkla ifade edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında göçün itici faktörleri arasında yoksulluk, işsizlik düşük yaşam standartları, eğitim ve sağlık olanaklarının yetersizliği, iklim değişikliği, kuraklık ve kıtlık, çölleşme, iç ve dış çatışmalar, etnik ve dinsel gerilimler gibi hususlar sayılabilir. Diğer taraftan göçün çekici faktörleri ise daha iyi ekonomik koşullar (yüksek gelir, daha iyi ücret, daha gelişmiş bir iktisadi yapı), daha iyi eğitim ve sağlık olanakları, güvenlik, daha iyi demokrasi ve hukuk sistemi, geniş bireysel özgürlükler, yaşanabilir iklim ve çevre koşulları, aile bağları gibi faktörler sayılabilir (Khan, Alharthi, Haque, ve Illiyan, 2023; Krishnakumar ve Indumathi, 2014; Thet, 2014).

Öte yandan göç olgusunun getirdiği fırsatlar ve tehditler araştırmacılar arasında uzun süredir tartışılan konulardan birisi olmuştur. Göçün dezavantajları arasında orijin ülkeden beyin göçü, iş gücü ve nüfus kaybı, iktisadi aktivite kaybı ve durgunluk, ücret itişli enflasyon riski, olarak ifade edilirken hedef ülkede ortaya çıkan zorluklar ise demografik değişim, artan işsizlik riski, varlık ve mülkiyet piyasasında oluşabilecek balonlar, artan çevresel baskılar, güvenlik sorunları artışı riski gibi hususlar sayılabilir. Diğer yandan göçün avantajları arasında orijin ülkeye transfer edilen işçi döviz ve iş fikirleri, artan beşeri sermaye ile geri dönüş, hedef ülkede iş gücü piyasasında arz yanının güçlendirilmesi, ücret nedenli enflasyonist eğilimlerin engellenmesi, göçmenler ile beraber gelen yeni iş, girişim ve istihdam fikirlerinin yerlilere de istihdam alanı açması, nitelikli iş gücü artışı (bilim, teknoloji, sağlık ve mühendislik vb. alanlarda), iş gücü katılım oranlarında artış ve ekonomik olarak bağımlı nüfusta azalış, genç yaşta göç eden bireylerin göç edilen ülkenin sosyal güvenlik sistemine artan katkısı, artan iktisadi aktivite (üretim ve tüketim), nitelikli iş gücü transferi, artan ihracat ve ekonomik performans gibi hususlar ifade edilebilir (Gary, 2002; International Organization of Migration, 2005; Okólski, 2006; Sutherland, 2013).

Yakınsama kavramı iktisat literatüründe sıklıkla kullanılan ve gerisinde oldukça tutarlı ve makul bir paradigma bulunan bir yaklaşım olup Solow (1956) tarafından yapılan öncü çalışmayla beraber literatüre kazandırılmıştır. Bu bağlamda yakınsama kavramı neoklasik büyüme paradigması üzerine inşa edilmiş olup sermayenin marjinal getirisinin sermayenin kıt olduğu bölgelerde daha yüksek olacağını ve bunun da daha yüksek bir iktisadi büyüme performansı ile neticeleneceğini vurgulamaktadır. Böylelikle daha

düşük gelir ve sermaye birikimi düzeylerine sahip ülkeler gelişmiş olanlara kıyasla daha hızlı büyüme performansı göstererek durağan durum dengesine yakınsar. Literatürde yakınsama analizleri iktisadi büyüme, sağlık, eğitim, askeri harcamalar, dış ticaret ve çevresel performans gibi birçok gösterge özelinde yapılmıştır (Erdogan ve Okumus, 2021; Ulucak ve Apergis, 2018). Yapılan analizlerde yakınsama analizi olarak sigma yakınsaması, beta yakınsaması, stokastik yakınsama ve kulüp yakınsaması olmak üzere farklı paradigmlar benimsenmiştir.

Sigma yakınsaması serilerin dağılım karakteristiği ile ilgili olup kıyaslanan ülkelerde incelenen zaman aralığında dağılım zaman içerisinde benzer değerlere yaklaşıyorsa sigma yakınsamasının varlığından söz edilir. Öte yandan beta yakınsaması genel olarak şu spesifikasyon kullanılarak incelenebilir: $g_t = \alpha + \beta\gamma_{0i} + \varepsilon_t$. Burada g_t yakınsamaya konu göstergenin ilgili ülkede ortalama büyüme hızı olup γ_{0i} ise ilgili verinin göreceli başlangıç (initial relative) değeridir. Burada negatif ve istatistiksel olarak anlamlı beta katsayısı mutlak yakınsama fenomeninin varlığına işaret eder. Mutlak beta yakınsaması kimi zaman açıklayıcı değişkenler eklenmek suretiyle koşullu yakınsama konseptine dönüştürülebilir. Öte yandan kulüp yakınsaması mevhumu ise çoklu denge yaklaşımından hareketle türetilmiş olup birden fazla durağan durum dengesinin varlığı fikri üzerine kurulu bir yaklaşımdır. Bu açıdan ilgili araştırma alanında benzer ortak özelliklere sahip ülkelerin, benzer denge durumlarına yakınsayacağı değerlendirilir. Son olarak stokastik yakınsama ise serilerin durağanlık/birim kök özelliklerinin incelenmesi ile ilintili olup, serilerin durağan çıkması noktasında yaşanacak şokların geçici olduğu ve uzun dönem trend ve ortalama patikasına dışsal müdahale olmaksızın geri döneceği çıkarımı yapılır. Bu açıdan seriler durağan ise yakınsak, birim kök içeriyor ise iraksak olduğu kabul edilir (Barro ve Sala-i-Martin, 2003; Erdogan ve Okumus, 2021; Islam, 2003).

Yakınsama analizi eğitim, iktisadi büyüme, çevresel performans gibi birçok konu için uygulanmıştır. Ancak göç alanında yakınsama analizleri ise diğer iktisadi göstergelere kıyasla daha az ilgi çeken bir çalışma alanı olmuştur. Bu açıdan ilgili literatür incelendiğinde yapılan ampirik çalışmaların sayısının oldukça kısıtlı olduğu ve çoğunlukla göçün gelir yakınsamasına etkisi, gelir yakınsamasına bağlı göç, göç ve ücret yakınsaması vb. konulara yoğunlaştığı görülmektedir (Boroza, 2017; Cashin ve Loayza, 1995; Decressin, 1994; Faini, 1996; Fischer ve Pfaffermayr, 2018; Fratesi ve Percoco, 2014; Helliwell, 1996; Huber ve Tondl, 2012; Kırdar ve Saracoğlu, 2008; Larramona ve Sanso, 2006; Shumway ve Otterstrom, 2015). Öte yandan net göçün benzer niteliklere sahip ülkelerde farklı dinamikler sergileyeceği, bir diğer ifadeyle benzer ülkelerde net göç olgusunun benzer durağan

durum dengesine yakınsayıp yakınsamadığı hususu ise literatürde göz ardı edilen çalışma alanlarından birisi olmuştur. Bu bağlamda literatürde bir boşluk olduğu ifade edilebilir. Buradan hareketle bu çalışma, dünyada en önemli hedef göç destinasyonları arasında sayılan Avrupa Birliği ülkelerinde net göç hareketlerinin yakınsama dinamiği sergileyip sergilemediğini kulüp yakınsaması analizi çerçevesinde 1969-2024 dönemi için Phillips ve Sul (2007) ve Phillips ve Sul (2009) tarafından geliştirilen log-t testi ile araştırmaktadır. Bu yönüyle çalışma literatürde özgün bir katkı yapma potansiyeli taşımaktadır.

Çalışmanın takip eden bölümlerinde sırasıyla kullanılan veriler ve istatistiksel detaylar açıklanmış, ampirik metodolojinin geri planı verilmiş ve ampirik bulgular raporlanarak tartışılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise bulgulara ilişkin politika önerilerine yer verilmiştir.

2. Veri, Metodoloji, Ampirik Bulgular

2.1. Veri

Çalışmada Avrupa Birliği ülkelerinde yaşanan net göç hareketlerinin benzer ülkeler için benzer dinamiklere sahip olup olmadığının test edilmesi amacıyla 27 Avrupa Birliği ülkesi için kulüp yakınsaması analizi 1960-2024 dönemi için gerçekleştirilmiştir. Net göç hareketleri bilindiği üzere kimi ülkeler için göç veren pozisyonunda bulunduğu takdirde negatif değerler alabilmektedir. Bu durum ise serilerin logaritma işlemi ile ölçeklendirilmesini olanaksız kılmaktadır. Bu nedenle tüm göç serileri, ilgili dönem için ilgili ülkede var olan -754.469 gözleminin elimine edilerek 0 ve daha büyük değerler alması ve logaritma işlemi yapılabilmesi adına -754.469 ile toplanılmış ve böylece 1755 adet verinin en küçük gözlem değeri 0 olacak şekilde yeniden düzenlenmiş, daha sonra doğal logaritması alınarak ölçeklendirilmiştir. Ölçeklendirilen veriye ilişkin tanımlayıcı istatistikler ve veri kaynakları Tablo 1 de raporlanmıştır

Tablo 2.1: Veri Seti için Tanımlayıcı İstatistikler ve Veri Kaynağı

Değişken	Ortalama	Std. Hata	Min.	Max.	Gözlem Sayısı	Veri Kaynağı
Net Göç	13,555	0,206	6,274	14,457	1755	World Bank (2025)

2.2. Metodoloji

Çalışmada göç hareketlerinin yakınsamasına ilişkin yapılan analiz kapsamında Phillips ve Sul (2007) ve Phillips ve Sul (2009) tarafından geliştirilen kulüp yakınsaması yaklaşımı kullanılmıştır. Kulüp yakınsaması yaklaşımının ampirik geri planı şöyle açıklanabilir (Erdogan ve Okumus, 2021):

$$y_{it} = \theta_{it} v_t \quad (1)$$

Burada θ_{it} ve v_t zamana bağlı değişen bileşenleri ve v_t ise y_{it} bileşeninin toplam ortak değişimini ve θ_{it} ise i 'inci ülkenin zamana bağlı değişen ve ortak faktör (v_t) tarafından belirlenen ortak patikadan sapmayı gösteren özgün bileşendir. Bu açıdan analize dahil tüm ülkeler veya bir kısım ülkeler, ülkelerin durağan duruma göreli uzaklıkları fark etmeksizin şu koşul sağlandığında durağan durum patikasına yakınsayacaktır: $\lim_{t \rightarrow \infty} \theta_{it+p} = \theta$ bütün i 'ler için. Kulüp yakınsaması yaklaşımı θ_{it} ile θ arasındaki farkın her i için $1/(t^\zeta (\log(t) + 1))$ for $\zeta \geq 0$ ve $\theta_{it} = \theta$ oranına kadar azalan farkların ortalaması fikrine dayanmaktadır. Bu yaklaşım faktör yüklerinin yakınsayıp yakınsamadığını test ederek yakınsamayı tespit etmemize fırsat verir (Phillips ve Sul, 2007, 2009; Ulucak, Kassouri, İlkey, Altıntaş, ve Garang, 2020). θ_{it} parametresini hesaplamak için Phillips ve Sul (2007) 1 numaralı denklemi kesit ortalamaları ile yeniden ağırlıklandırarak v_t ifadesini elimine eder:

$$h_{it} = \frac{y_{it}}{\frac{1}{N} \sum_{k=1}^N y_{kt}} = \frac{\theta_{it}}{\frac{1}{N} \sum_{k=1}^N \theta_{kt}} \quad (2)$$

Burada h_{it} parametresi, kesit ortalamasına kıyasla geçiş patikasını gösteren bir göstergedir. Kesitsel değişim oranı 3 numaralı denklemde yer alan spesifikasyon vasıtasıyla tahmin edilebilir:

$$H_t = \frac{1}{N} \sum_i^N (h_{it} - 1)^2 \quad (3)$$

Burada kulüp yakınsamasına ilişkin yokluk ve alternatif hipotezler sırasıyla şöyle ifade edilebilir: $H_0 = \theta_i = \theta$ ve $\zeta \geq 0$, ve $H_1 = \theta_i \neq \theta$ ve $\zeta < 0$. Bu hipotezler, log-t konsepti ile şöyle test edilebilir:

$$\begin{aligned} \text{Log}(H_1/H_t) - 2\text{Log}L(t) &= a + b \log t + \varepsilon_{2t} \\ \text{for } t &= [\phi T], [\phi T] + 1, \dots, T > 0 \end{aligned} \quad (4)$$

Burada $L(t) = \log(t)$ şeklinde ifade edilebilir. Phillips ve Sul (2007) ϕ parametresinin $[0.2, 0.3]$ aralığında olmasını önermektedir ve bu aralık

örneklemeden elde edilen atılmış fraksiyonu gösterir. Bu çalışmada bu rakam 0,3 olarak alınmıştır.

Log-t yaklaşımı, tek taraflı bir t-testi kullanır ve t istatistiğinin %5 anlamlılık düzeyinde -1,65'ten küçük olması durumunda yakınsama sıfır hipotezi reddedilir. Phillips ve Sul'un (2007) yakınsak kulüpleri belirlemek için uyguladığı kümeleme süreci şu şekilde özetlenebilir (Ulucak vd., 2020; Erdogan ve Okumus, 2021):

- Veri seti son gözlemlerin değerlerine göre sıralanır,
- İlk k en yüksek ülkeyi seçerek tüm olası gruplar belirlenir ve her k boyutlu alt grupta yakınsamanın olup olmadığını tespit etmek için log-t testini uygulanır,
- Panel üyelerinin tamamının çekirdek grubu (G^*) takip ederek benzer sabit durum patikasına yakınsayıp yakınsamadığı test edilir ve bu aşama örneklemedeki ilk yakınsama kulübünü gösterir.
- Prosedür, bir sonraki yakınsama grubunu belirlemek için örneğin kalan kısımları için tekrarlanır ve bu prosedür, örneğin kalan üyeler yakınsamayı başaramayana kadar tekrarlanır.

Ayrıca, log-t yaklaşımının heterojenlik ve durağanlık durumunda da sağlam sonuçlar verdiği ifade edilebilir (Burnett, 2016; Erdogan ve Okumus, 2021).

2.3. Ampirik Bulgular

Araştırmacılar, kulüp yakınsamasını test etmek için ampirik analizlere göç hareketleri serisine Hodrick-Prescott filtreleme prosedürünü uygulayarak başlamıştır. Hodrick-Prescott filtreleme prosedürünü takiben log-t yaklaşımı kullanılarak kulüp yakınsaması araştırılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 2'de raporlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre Avrupa Birliği ülkelerinde göç hareketleri için sekiz yakınsak kulüp belirlenmiştir.

Tablo 2.2.: Log-t Test Sonuçları

Kulüpler	İstatistik	Standart Hata	t-istatistiği
Kulüp 1 (2 Üye)	-1,4931	1,5579	-0,9584
Kulüp 2 (2 Üye)	-0,6587	2,3198	-0,2840
Kulüp 3 (3 Üye)	0,7100	0,1703	4,1690
Kulüp 4 (4 Üye)	0,1466	0,4675	0,3135
Kulüp 5 (3 Üye)	0,0367	0,5989	0,0612
Kulüp 6 (6 Üye)	0,6167	0,2027	3,0427
Kulüp 7 (2 Üye)	0,2995	2,0197	0,1483
Kulüp 8 (2 Üye)	-1,6982	1,1050	-1,5369
Kulüp 9 (3 Üye)	-6,1167	0,3649	-16,7642*
Kulüp 1+2	-2,1797	0,2772	-7,8630*
Kulüp 2+3	-0,0975	0,0827	-1,1787
Kulüp 3+4	-0,0610	0,2934	-0,2079
Kulüp 4+5	0,5359	0,5891	0,9096
Kulüp 5+6	0,6961	0,5709	1,2194
Kulüp 6+7	-0,2487	1,1077	-0,2245
Kulüp 7+8	-0,8663	0,3460	-2,5040*
Kulüp 8+9	-4,5143	0,0780	-57,8552*

Not: * ifadesi yakınsama hipotezinin ret edildiğini göstermektedir

Phillips ve Sul (2009), komşu kulüpler arasında daha büyük grup oluşturma ihtimalinin olup olmadığını tespit etmek için olası kulüp birleşiminin araştırılmasını önermektedir. Bu nedenle, komşu kulüplerin birleşme ihtimali araştırılmış olup sonuçlar Tablo 2’te raporlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre 1 ve 2., 7 ve 9. ve 8 ve 9. kulüplerin bir araya gelmesi suretiyle birleşen kulüp varlığının doğrulanamadığı, diğer kulüpler içinse birleşen kulüp varlığının doğrulandığı görülmüştür. Ayrıca hangi kulüpte hangi Avrupa Birliği üyesi ülkenin yer aldığı ise Tablo 3’te detaylıca raporlanmıştır.

Tablo 2.3.: Kulüp Üyeleri

Kulüpler	Ülkeler
Kulüp 1	Almanya, İspanya
Kulüp 2	Fransa, Hollanda
Kulüp 3	Belçika, Polonya, İsveç
Kulüp 4	Danimarka, Finlandiya, İrlanda, Portekiz
Kulüp 5	Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan
Kulüp 6	Güney Kıbrıs, Estonya, Lüksemburg, Malta, Slovakya, Slovenya
Kulüp 7	Letonya, Romanya
Kulüp 8	Litvanya, Hırvatistan
Kulüp 9	Avusturya, Yunanistan, İtalya

Not: Tablo elde edilen kulüplere göre yazar tarafından oluşturulmuştur.

3. Sonuç

Göç hareketleri, her ne kadar olumsuz yanları ile daha çok anılsa da insanlık tarihinin en yalın gerçekliklerinden birisi olmuştur ve insanlık tarihini biçimlendirmiştir. Getirmiş olduğu fırsat ve tehditler ile hem göç alan hem de göç veren bölgeler için hem iktisadi ve hem de sosyolojik açıdan birçok tartışmanın odağında yer almıştır. Bu açıdan bakıldığında göç olgusu salt politik ve iktisadi tartışmaların yanı sıra, birçok akademik araştırmaya da konu olmuştur. Özellikle dünya ekonomisinde gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler gibi ikili yapı olduğu müddetçe bu göç hareketliliğinin devam edeceği, hatta iklim krizi beraber derinleşme ihtimalinin de bulunduğu ifade edilebilir. Bu hususlar ışığında bu çalışmada dünyada önemli hedef göç destinasyonlarından birisi olan Avrupa Birliği ülkelerinde net göç rakamlarında bir yakınsama olup olmadığı araştırılmış olup bulgulara göre tespit edilen dokuz alt kulübün sekizinde bir yakınsama mevhumunun tespit edildiği ifade edilebilir.

Net göç hareketlerinde oluşan kulüpler incelendiğinde; söz gelimi birbirine coğrafi olarak yakın (Fransa ve Hollanda, Danimarka ve Finlandiya vb.), benzer kişi başı milli gelire sahip (Litvanya, Hırvatistan, Romanya ve Letonya vb.) ve buna benzer ortak özelliklere sahip ülkelerin aynı kulüpler içinde yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında net göç hareketlerinde coğrafi koşullar ve iktisadi faktörlerin etkili olduğu ve benzer coğrafyada yer alan ve benzer iktisadi göstergelere (örneğin kişi başı gelir) sahip ülkelerin net göç hareketlerinin doğasının benzeştiği sonucuna erişilebilir. Bu olgular göz önüne alındığında, benzer kulüplerde yer alan ülkelerin net göç akımlarını yönetebilmek adına ilgili ülkelerde iş birliği mekanizmalarının kurulması ve var olan göç yönetişimi mekanizmaları ve kurumların etkinliğinin artırılması noktasında bir iş birliği fırsatının mevcut olduğu ifade edilebilir. Bu açıdan ilgili ülkelerde politika yapıcılar, net göç hareketlerine istikrar kazandırmak ve etkin göç yönetişimi yapabilmek adına ortak göç yönetim mekanizmaları oluşturma noktasında aksiyon almalıdır.

Bu çalışmada yer alan kısıtlar, veri yöntem ve bulgular açısından şöyle sıralanabilir. Çalışmada 1960-2024 arası net göç hareketleri gözlemlerinin kullanılma nedeni ilgili yıllar için kesintisiz gözlem bulunmasıdır. Bu açıdan gelecek çalışmalar, ilerleyen yıllarda çalışmanın bulgularının geçerliliğini veri seti genişledikçe tekrar test edebilir. Öte yandan bu çalışma yöntemsel açıdan kulüp yakınsaması paradigmasını benimsemiş olup gelecek çalışmalar ise sigma yakınsaması, beta yakınsaması ve stokastik yakınsama konsepti altında bu hususları ele alabilir. Son olarak elde edilen bulgular coğrafi ve iktisadi açıdan değerlendirilmiştir. Gelecek çalışmalar net göç hareketlerinde ortaya çıkan kulüplerin gerisinde ilgili ülke göç mevzuatı, ortak soy bağı, dil, din, siyasi iklim gibi hususların etkili olup olmadığını ele alabilir.

4. Kaynakça

- Barro, R. J., ve Sala-i-Martin, X. I. (2003). *Economic growth*: MIT press.
- Borožan, D. (2017). Internal migration, regional economic convergence, and growth in Croatia. *International Regional Science Review*, 40(2), 141-163.
- Burnett, J. W. (2016). Club convergence and clustering of US energy-related CO2 emissions. *Resource and Energy Economics*, 46, 62-84.
- Cashin, P., ve Loayza, N. (1995). Paradise lost? Growth, convergence, and migration in the South Pacific. *Staff Papers*, 42(3), 608-641.
- Decressin, J. W. (1994). Internal migration in West Germany and implications for East-West salary convergence. *Review of World Economics*, 130(2), 231-257.
- Erdogan, S., ve Okumus, I. (2021). Stochastic and club convergence of ecological footprint: an empirical analysis for different income group of countries. *Ecological Indicators*, 121, 107123.
- Faini, R. (1996). Increasing returns, migrations and convergence. *Journal of Development Economics*, 49(1), 121-136.
- Fischer, L. B., ve Pfaffermayr, M. (2018). The more the merrier? Migration and convergence among European regions. *Regional Science and Urban Economics*, 72, 103-114.
- Fratesi, U., ve Percoco, M. (2014). Selective migration, regional growth and convergence: evidence from Italy. *Regional Studies*, 48(10), 1650-1668.
- Gary, F. (2002). 'Winners and Losers: Politics and the Costs and Benefits of Migration', West European Immigration and Immigrant Policy in the New Century. *Westport: Praeger*, 77-96.
- Helliwell, J. F. (1996). Convergence and migration among provinces. *The Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'Economie*, 29, S324-S330.
- Huber, P., ve Tondl, G. (2012). Migration and regional convergence in the European Union. *Empirica*, 39(4), 439-460.
- International Organization of Migration. (2005). World Migration-Costs and benefits of international migration 2005. Retrieved from <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2005-costs-and-benefits-international-migration>
- International Organization of Migration. (2025). World Migration Report 2024. Retrieved from <https://worldmigrationreport.iom.int/msite/wmr-2024-interactive/>
- Islam, N. (2003). What have we learnt from the convergence debate? *Journal of economic surveys*, 17(3), 309-362.
- Khan, M. I., Alharthi, M., Haque, A., ve Illiyan, A. (2023). Statistical analysis of push and pull factors of migration: A case study of India. *Journal of King Saud University-Science*, 35(8), 102859.

- Kırdar, M. G., ve Saracoğlu, D. Ş. (2008). Migration and regional convergence: An empirical investigation for Turkey. *Papers in Regional Science*, 87(4), 545-567.
- Krishnakumar, P., ve Indumathi, T. (2014). PULL AND PUSH FACTORS OF MIGRATION. *Global Management Review*, 8(4).
- Larramona, G., ve Sanso, M. (2006). Migration dynamics, growth and convergence. *Journal of economic dynamics and control*, 30(11), 2261-2279.
- Luthra, R., Platt, L., ve Salamońska, J. (2016). Types of migration: The motivations, composition, and early integration patterns of “new migrants” in Europe. *International Migration Review*.
- Okólski, M. (2006). *Costs and benefits of migration for Central European countries*. Retrieved from
- Phillips, P. C., ve Sul, D. (2007). Transition modeling and econometric convergence tests. *Econometrica*, 75(6), 1771-1855.
- Phillips, P. C., ve Sul, D. (2009). Economic transition and growth. *Journal of applied econometrics*, 24(7), 1153-1185.
- Piguet, E. (2022). Linking climate change, environmental degradation, and migration: An update after 10 years. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 13(1), e746.
- Shumway, J. M., ve Otterstrom, S. M. (2015). Income migration and income convergence across US states, 1995–2010. *Growth and Change*, 46(4), 593-610.
- Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. *The quarterly journal of economics*, 70(1), 65-94.
- Sutherland, P. (2013). Lowering the costs and amplifying the benefits of migration. *UN Chronicle*, 50(3), 4-7.
- Thet, K. K. (2014). Pull and push factors of migration: A case study in the urban Area of Monywa Township, Myanmar. *News from the World of Statistics*, 1(24), 1-14.
- Tsegay, S. M. (2023). International migration: definition, causes and effects. *Genealogy*, 7(3), 61.
- Ulucak, R., ve Apergis, N. (2018). Does convergence really matter for the environment? An application based on club convergence and on the ecological footprint concept for the EU countries. *Environmental Science ve Policy*, 80, 21-27.
- Ulucak, R., Kassouri, Y., İlkey, S. Ç., Altıntaş, H., ve Garang, A. P. M. (2020). Does convergence contribute to reshaping sustainable development policies? Insights from Sub-Saharan Africa. *Ecological Indicators*, 112, 106140.
- United Nations. (2025). International Migrant Stock. Retrieved from <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>

World Bank. (2025). World Development Indicators. Retrieved from <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>